

СУЧАСНА СИСТЕМА АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

Щитник Ю.О.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

У статті обґрунтоване визначення терміну «система адміністрування податків». Визначено елементи та складові частини адміністрування податків. Проаналізовано взаємозв'язки складових частин адміністрування податків між собою. Проаналізовано відповідність адміністрування податків основним принципам системності. Запропоновано дефініцію «інноваційна система адміністрування податків».

Ключові слова: адміністрування податків, інноваційна структура, система адміністрування податків, податковий борг, податковий контроль, податкова консультація.

Постановка проблеми. Проблемою визначення поняття «адміністрування податків» в Україні займаються відносно недавно. Однак, фінансова наука в цьому напрямку має певні досягнення. В наукових роботах зустрічаються визначення терміну «система адміністрування податків» без відповідного теоретичного обґрунтування. Це дає підстави для доволі «хмарного» тлумачення даного поняття. Сукупність складових адміністрування податків і взаємозв'язок між ними дозволяє говорити про наявність відповідної системи. Зазначене зумовлює необхідність більш детального та глибокого дослідження системних ознак у адмініструванні податків, формулювання дефініції «система адміністрування податків», розкриття сутності і структури названої системи.

Лише в останній час увага багатьох науковців, під впливом як об'єктивних обставин, так й причин суб'єктивного характеру, стала зосереджуватися на проблематиці адміністрування податків. З одного боку, в Україні триває широкомасштабний проект модернізації податкової служби, який фінансується Світовим банком і стосується удосконалення процесів саме адміністрування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільші здобутки у вітчизняній науці у сфері податків досягнуті в працях Довгалюка В.І., Луїної І.О., Лютого І.О., Опаріна В.М., Соколовської А.М., Федосова В.М та ін. Серед науковців російської школи, що займаються даною проблематикою варто виділити Косова М.Е., Крамаренка Л.А., Майбурова І.А., Романовську Ю.А. та ін. Серед зарубіжних науковців слід відзначити праці Бланшара О., Масгрейва Р., Стігліца Д., Шніцера М., та ін.

Аналіз досліджень і публікацій показав, що проблемі визначення поняття «адміністрування» приділено чимало уваги. Серед науковців, що висвітлюють дану проблему у своїх працях варто відзначити: Антонечко В.М., Балтина А.М., Ковалю Л.П., Кравцова О.О., Лютого І.О., Покатаєву О.В., Ровта М.В., Суботович Ю.Л., Фрадинського О.А., Шмира І.П. та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Відсутнє чітке та повне визначення поняття «адміністрування податків», що буде в повній мірі висвітлювати суть даної дефініції. В сучасній літературі відсутнє виділення елементів та структурних частин процесу адміністрування податків, як окремих процесів, що взаємопов'язані та взаємозалежні.

Мета дослідження. Отже, в даній роботі ставимо за мету дослідження адміністрування податків на відповідність принципам системності та формулювання дефініції «інноваційна система адміністрування податків».

Виклад основного матеріалу. Адміністрування податків – це форма комплексної системної організації

процесів податкового регулювання, контролю і стягнення податків, заснована на поєднанні владно-імперативних методів податкових органів і стимулюванні самоініціативи платників податків.

Виходячи із змісту наведеного терміну, адміністрування містить шість елементів:

I – підготовка опису податку, який забезпечує основу для управління будь-якою податковою структурою;

II – визначення податкової бази для платника;

III – розрахунок і сплата податку;

IV – перевірка на відповідність дій платника податку чинному законодавству в добровільній системі співпраці платників та податкових органів;

V – оскарження;

VI – примусове виконання (використовується, коли інші засоби не призвели до відповідної сплати податку) [4, с. 225].

Зауважимо, що серед означеного відсутній елемент, який відображає діяльність уповноважених органів з організації сплати податків. Дискусійним, на нашу думку, є твердження, що перевірка дій платника податку чинному законодавству відбувається в добровільній системі співпраці платників та податкових органів, адже перевірки здійснюються незалежно від волі і бажання платників.

Є й інші підходи до визначення терміну «адміністрування податків», а саме:

«Під податковим адмініструванням слід розуміти сукупність норм (правил), методів, засобів і дій, за допомогою яких спеціально уповноважені органи держави здійснюють управлінську діяльність у податковій сфері, спрямовану на контроль за дотриманням законодавства про податки та збори (обов'язкові платежі), за правильністю нарахування, повнотою і своєчасністю внесення у відповідні бюджети податків і зборів, а у випадках, передбачених законами України, – за правильністю нарахування, повнотою та своєчасністю надходжень у відповідний бюджет інших обов'язкових платежів та притягнення до відповідальності порушників податкового законодавства» [2, с. 33]. У цьому визначенні акцент робиться на контролі як складової управління, відтак, знову упускаються інші способи взаємовідносин з платниками (консультаційне обслуговування, масово-роз'яснювальна робота, облікові процедури тощо).

Для повного розуміння змісту адміністрування податків необхідно дослідити його структуру, тобто виділити складові елементи даної категорії. Для зручності структуру подано у вигляді схеми (рис. 1).

Облік платників податків є однією з основних функцій органів державної податкової служби. Він створює передумови для здійснення контролю за правильністю обчислення, повнотою та своєчасністю перерахування податків і зборів до бюджетів різних рівнів.

Рис. 1. Складові адміністрування податків

Джерело: Складено автором самостійно відповідно до норм Податкового кодексу України

Облік податкових надходжень передбачає процедуру визначення податкового зобов'язання і розрахунки з бюджетом.

Податкова консультація – це безоплатна послуга, яка надається контролюючим органом з питань практичного застосування окремих норм податкового законодавства.

Податковий борг – це не внесена у встановлені строки сума узгодженого податкового зобов'язання, а також вся не сплачена у передбачені законом строки сума податкового зобов'язання, що повинна бути визначена згідно чинних норм закону (незалежно від факту її узгодження) [5, с. 7].

Податковий контроль здійснюється для забезпечення своєчасного надходження запланованих сум до бюджету і державних цільових фондів, визначення правильності нарахування та сплати податків і обов'язкових платежів.

Облік платників податків напряму пов'язаний з обліком податкових надходжень, адже ефективність і повнота здійснення останнього безпосередньо залежить від повноти обліку платників. У цьому виявляється двосторонній зв'язок цих елементів.

Аналогічним чином можна охарактеризувати зв'язок між обліком платників та наданням податкових консультацій, на які має право кожен зареєстрований платник, і від яких, як зазначалося вище, залежить розуміння і обізнаність платників з податковим законодавством, а отже і своєчасна, повна сплата податкових зобов'язань.

Хоча облік платників є складовим елементом адміністрування податків, він у той самий час, є складовою частиною іншого його елементу – податкового контролю. Тобто, облік платників є одним із шляхів здійснення податкового контролю.

Облік податкових надходжень, у свою чергу, тісно пов'язаний як з обліком платників, так і з усіма іншими складовими системи адміністрування податків. Так, наприклад, від якісного проведення консультативних робіт залежить повнота обліку надходжень, тобто тут знову простежується чіткий двосторонній зв'язок.

Податковий контроль здійснюється з метою перевірки правильності і повноти надходження

податкових зобов'язань, а отже перевіряється правильність обліку податкових надходжень. При проведенні останнього, можуть виникати питання проблемного характеру з платниками податків, тоді їх справи можуть передаватися на контроль, що знову ж таки показує двосторонній зв'язок елементів обліку та контролю.

Якщо, при проведенні обліку надходжень виявляються боржники, то вирішення таких питань покладається на елемент управління податковим боргом. При цьому може проводитися консультативна робота з платниками-боржниками з питань погашення такого боргу.

Завдяки здійсненню податкового контролю можна виявити заборгованість по сплаті обов'язкових податків і зборів; так само, тут виникає необхідність контролю за погашенням такої заборгованості.

Із усього викладеного вище, можна побачити, що всі елементи системи адміністрування податків тісно взаємопов'язані між собою, і слугують свого роду, доповненням один одного. Така налагодженість сприяє ефективності здійснення адміністрування. Але, варто також звернути увагу на такий важливий аспект як чітке розмежування завдань і функцій кожної складової, тоді функціонування системи адміністрування буде найбільш результативним для держави.

Спеціалісти Міжнародного валютного фонду одним із основних показників результативності податкового адміністрування вважають рівень виконання платниками податкового законодавства. Для цього використовується поняття податкового розриву. Він відображає співвідношення між запланованими обсягами податків, що передбачаються до виплати та проведеними платежами. Податковий розрив розраховується як різниця між сумою податків, що мають бути сплаченими (згідно з вимогами податкового законодавства) та фактичними обсягами їх сплати.

Світова практика свідчить, що найбільш дієвим показником, який характеризує ефективність адміністрування податків, є відношення адміністративних витрат на 100 грошових одиниць мобілізованих податків. У США вже тривалий час для збору 100 доларів податків потрібно не більше 1 долара адміністративних витрат, в Данії 1 крона витрат на адміністрування податків генерує 113 крона податкових надходжень, в Угорщині 1 форинт – 77 форинтів надходжень, в Мексиці 1 песо – 33 песо, в Україні 1 гривня адміністративних витрат дає близько 22 гривень податкових надходжень. Отже, ефективність роботи податкової служби України не є високою [5; 7].

Основа ефективно організованої податкової системи визначають: правильність нарахування податків, своєчасність їх сплати, неможливість ухилення від оподаткування. Проте, формування такої системи – це досить складний і суперечливий процес, який поєднує не лише економічні, а й соціальні і політичні інтереси, що, в свою чергу, призводить до різних поглядів на роль податкової системи у вирішенні цієї проблеми з боку платників податків, урядовців, політиків [8, с. 35].

Система податкового адміністрування, в традиційному розумінні, – це організаційно-управлінська система реалізації податкових відносин включає сукупність форм і методів, використання яких покликане забезпечити податкові надходження у бюджетну систему.

На сучасному етапі система податкового адміністрування (тобто система принципів, теоретичних

основ і правил, що визначають норми поведінки учасників у процесі реалізації податкових відносин) досліджувалася як система «компромисів» інтересів держави й платників податків, а податковий кодекс – як система «компромисних» правил [3, с. 13].

Відомо, що адміністрування податків і зборів є однією з найважливіших ознак держави та необхідною умовою її існування. Адміністрування (від англ. «administration») означає управління, організація, виконання, здійснення, нагляд (контроль); у широкому розумінні, це – організаційно-розпорядча діяльність керівників і органів управління, що здійснюється шляхом наказів і розпоряджень [6, с. 42]. Адміністрування процесів оподаткування об'єднує за допомогою однієї ідеї комплекс заходів, спрямованих на забезпечення виконання законодавчих та нормативно-правових актів. Об'єктом адміністрування є процес узгодження й погашення податкових зобов'язань платників податків. Метою адміністрування є забезпечення погашення податкових зобов'язань платників шляхом оптимального втручання в їхню господарську діяльність через застосування законодавчо встановлених механізмів і процедур.

Існують різні види адміністрування у фінансовій та економічній сферах. На відміну від них податкове адміністрування являє собою комплекс правових, економічних і фінансових заходів держави для формування системи оподаткування, забезпечення своєчасної і повної сплати податків і зборів з метою задоволення фінансових потреб суспільства в цілому, а також розвитку економіки країни шляхом перерозподілу фінансових ресурсів [5; 7].

Отже, під податковим адмініструванням слід розуміти сукупність норм (правил), методів, засобів і дій, за допомогою яких спеціально уповноважені органи держави здійснюють управлінську діяльність у податковій сфері, спрямовану на контроль за дотриманням законодавства про податки та збори (обов'язкові платежі), за правильністю нарахуван-

ня, повнотою і своєчасністю внесення у відповідні бюджети податків і зборів, а у випадках, передбачених законами України, – за правильністю нарахування, повнотою та своєчасністю надходжень у відповідний бюджет інших обов'язкових платежів та притягнення до відповідальності порушників податкового законодавства.

Висновки і пропозиції. Податкове адміністрування є одним із основних елементів ефективного функціонування податкової системи й економіки держави.

Інноваційна система адміністрування податків – це форма комплексної системної організації процесів податкового регулювання, контролю і стягнення податків, заснована на поєднанні владно-імперативних методів податкових органів і стимулюванні самоініціативи платників податків. Ця система містить у собі п'ять складових елементів: 1) облік платників податків; 2) облік податкових надходжень; 3) консультативне обслуговування платників; 4) контрольно-перевірочна робота; 5) управління податковим боргом.

Основними напрямками підвищення ефективності податкового адміністрування в Україні є стандартизація процедур процесу адміністрування податкових платежів, налагодження партнерських відносин з платниками податків, уніфікація та розширення статистичної бази податкового адміністрування.

Отже, виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновки про те, що система адміністрування податків є багатогранною і досить складною. У той же час, даний елемент податкової системи є одним з визначальних і найважливіших, оскільки від його функціонування залежать відносини, які складаються між державою і суспільством. Для вдосконалення системи адміністрування податків необхідно дослідити її організацію, визначити джерела інформації.

Список літератури:

1. Податковий кодекс України: закон України: [прийнято ВР 2 груд. 2010 р. № 2755-VI] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>
2. Бандурка О. М., Понікаров В. Д., Попова С. М. Податкове право. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 312 с.
3. Воронкова О. М. «Міжнародний досвід оцінювання ефективності податкового адміністрування та його значення для України» // Наука й Економіка. – 2011. – № 3(23). – С. 12-18.
4. Іванишина Ольга Степанівна. Удосконалення адміністрування прямих податків як чинник підвищення їхньої фіскальної ефективності [Текст] / О. С. Іванишина // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 6. – С. 221-225.
5. Корнієнко С. А., Корнієнко Т. Н. «Основи сучасного адміністрування податків» – Вісник ДДФА: Економічні науки. – Науково-теоретичний журнал. – 2010. – № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vddfa/2010_1/Zmist.htm
6. Нікітішин А. О. Адміністрування податків в умовах фінансово-економічної кризи [Текст] / А. О. Нікітішин // Фінанси України. – 2010. – № 1. – С. 38-45.
7. Олейнікова Л. «Проблеми визначення фіскальної та економічної результативності податкового адміністрування в Україні» // Економічний вісник університету. – 2009. – Випуск 12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/
8. Чернякова Т. М. «Критерії ефективності процесу податкового адміністрування» // Часопис економічних реформ. – 2011. – № 3. – С. 34-38.

Щитник Ю.А.

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

СОВРЕМЕННАЯ СИСТЕМА АДМИНИСТРИРОВАНИЯ НАЛОГОВ В УКРАИНЕ

Аннотация

В статье обосновано определение термина «система администрирования налогов». Определены элементы и составные части администрирования налогов. Проанализированы взаимосвязи складовых частей администрирования налогов между собой. Проанализировано соответствие администрирования налогов основным принципам системности. Предложено определение «инновационная системы администрирования налогов».

Ключевые слова: администрирование налогов, инновационная структура, система администрирования налогов, налоговый долг, налоговый контроль, налоговая консультация.

Shchitnik Y.A.

Kyiv National Economic University named after V. Hetman

THE MODERN SYSTEM OF TAX ADMINISTRATION IN UKRAINE

Summary

In the article the definition of «tax administration». Defined elements and components of tax administration. Analyzed vzayemozv'yazky skladovykh parts podatktiv between soboyu administration. Analyzed compliance with the fundamental principles of tax administration consistency. A definition of «innovation tax administration».

Keywords: tax administration, innovative structure, tax administration, tax debt, tax management, tax advice.

УДК 658.1

ВПРОВАДЖЕННЯ ФАКТОРНОГО АНАЛІЗУ ЛІКВІДНОСТІ В СИСТЕМУ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ющенко Р.О.

Харківський інститут банківської справи
Національного банку України

В статті проведено аналіз існуючих методик проведення фінансового аналізу, зокрема наведено структурно-логічну модель факторної системи коефіцієнта покриття, як невід'ємного елементу аналізу ліквідності підприємства, в контексті пристосування до глобалізаційного тиску та інших екзогенних факторів розвитку вітчизняної економіки.

Ключові слова: ліквідність, факторний аналіз, фінансовий менеджмент, економічне зростання, планування.

Постановка проблеми. На даному етапі розвитку української економіки ключовою проблемою багатьох підприємств, окрім несприятливого інвестиційного клімату, зовнішнього глобалізаційного тиску та політичної нестабільності, є ефективність їх функціонування та економічне зростання, пов'язане з їх безпосередньою діяльністю. Систематично аналізуючи фінансовий стан підприємства, можна встановити тенденції зміни фінансових результатів діяльності, контролювати співвідношення рівня фінансових показників підприємства і його конкурентів як з метою довгострокового планування розвитку, так і для прийняття рішень у поточному плануванні. Фінансовий аналіз може використовуватись для визначення загрози банкрутства, ризику вкладення капіталу у певне підприємство чи вид діяльності. Результати аналізу можуть використовуватися банками для визначення суми позик, які вони можуть без ризику неповернення кредиту надати тому або іншому підприємству. Статистично точним та надійним інструментом дослідження фінансового стану підприємства, згідно з дослідженнями зарубіжних вчених, є факторний аналіз, особливо в аспекті дослідження ліквідності підприємства [1].

Існуючі методики проведення фінансового аналізу вимагають від фінансового аналітика багато зусиль та часу, а інколи і не дають бажаного результату, тому для всебічного аналізу фінансової стійкості підприємства та ризикованості його фінансово-господарської діяльності важливо вивчати взаємозв'язок факторів, на підставі яких можна комплексно судити про фінансово – економічний стан підприємства.

Аналіз останніх досліджень. Вивченню проблематики, що стосується аналізу ліквідності підприємства присвячено праці таких науковців, як: О. Рахнянська, А. Склабінська, І. Макарова, П. Спільник, А. Створкіна, Бень Т. та ін. Віддаючи належне напрацюванням вітчизняних економістів, слід зауважити, що в межах опрацьованого матеріалу, спостерігається відносно мала кількість праць, що присвячені дослідженню проблеми використання факторного аналізу, як засобу комплексного вивчення фінансово-економічного стану підприємства в умовах мінливості економіки.

Метою статті є визначення зв'язку основних показників ліквідності підприємств з факторами їх формування, а також аналіз проблеми використання факторного аналізу на окремих підприємствах.